

УДК 336.02

В. В. Шевчук,
аспірант кафедри банківської справи
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ОЗНАКИ

АННОТАЦІЯ. Розглянуто теоретичні засади фінансової стабільності як поняття, її стан на макро- та мікрорівні, запропоновано проаналізувати вплив ступеня незалежності центрального банку на макроекономічні показники та внести ряд змін для забезпечення фінансової стабільності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансова стабільність, макроекономічна стабільність держави, мікроекономічна стабільність держави, економічне зростання.

АННОТАЦИЯ. Рассмотрены теоретические основы финансовой стабильности как понятия, ее состояние на макро- и микроуровне, предложено проанализировать влияние степени независимости центрального банка на макроэкономические показатели и внести ряд изменений для обеспечения финансовой стабильности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: финансовая стабильность, макроэкономическая стабильность государства, микроэкономическая стабильность государства, экономический рост.

ABSTRACT. It deals with the theoretical foundations of financial stability as a concept, its condition at the macro and micro level, analyze the impact of the proposed degree of central bank independence on macroeconomic indicators and make a number of changes to ensure financial stability.

KEY WORDS: financial stability, macroeconomic stability of the country, microeconomic stability of the state, economic growth.

Ключовою умовою стало економічного зростання держави є забезпечення фінансової стабільності. В умовах високих ризиків кризового та посткризового періоду зусилля уряду та суб'єктів економічної діяльності зосереджуються на вирішенні поточних проблем. Однією з причин такої ситуації є неефективне використання інструментів монетарної політики. Тому лише при адекватному використанні інструментів монетарної політики стає можливим перехід до реалізації стратегічних цілей розвитку країни.

Побудова стабільної фінансової системи дає шанс не лише мінімізувати негативний вплив кризових потрясінь на державу, а й забезпечити сприятливі умови для розвитку реального сектору економіки взагалі.

Автором було розглянуто ряд літературних джерел і визначено, що окремі аспекти стабільності фінансової системи вивчалися як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Значний внесок у дослідження макроекономічної стабільності зробили науковці З. Ватаманюк, Я. Жаліло, С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна, О. О. Беляєв. Проблематиці фінансової стабільності присвячено роботи зарубіжних учених: Г. Шинази, П.В. Каллаура, Г. Хереро, Н. Симона, Т. Падо-Шіюпа, М. Фуа, Е. Крокета.

Метою є дослідження існуючих підходів до визначення фінансової стабільності держави та визначення умов її забезпечення.

Фінансова стабільність держави є об'єктивною умовою її економічного розвитку. Проблема полягає в тому, що майже всі фактори, які дестабілізують фінансове становище в державі, є результатом дій відповідних державних структур на макrorівні та мікрорівні, тобто залежать від основних положень фінансової політики, зокрема монетарної політики, здійснюваної законодавчою і виконавчою владою, а потім поглиблюються й посилюються на мікрорівні — на рівні підприємницьких структур і фізичних осіб. Сьогодні влади немає чіткого уявлення про шляхи забезпечення фінансової стабільності держави, а саме яка частина чинного законодавства не сприяє фінансовій стабільності.

Для вирішення цих проблем необхідно чітко уявляти і розуміти сутність поняття «фінансова стабільність». Стабільність фінансової системи є досить складним явищем та охоплює оцінку різних сегментів фінансової системи (грошово-кредитний ринок, ринок іноземної валюти, фондовий ринок, ринок нерухомості) та реального сектора економіки (економічне зростання та інфляція, корпоративний сектор, сектори домашніх господарств та державних фінансів, зовнішній сектор). Відомо, що «фінансова стабільність» — це стійкий стан фінансової системи країни, що дає змогу забезпечити безперебійне здійснення розрахунків в економіці, високий рівень довіри до фінансово-кредитних установ, відсутність надмірної волатильності фінансових ринків, ефективний розподіл фінансових ресурсів і можливість управління фінансовими ризиками, а також запас міцності у фінансовій системі, що дає змогу протистояти негативним економічним шокам у майбутньому та запобігати їх негативному впливу на економіку.

Спираючись на поняття фінансової стабільності на мікрорівні, можна сказати, що фінансова стабільність, з одного боку, — це економічний процес, а з другого — економічна категорія.

Як економічний процес фінансова стабільність являє собою органічний процес чіткої взаємодії внутрішніх механізмів фінансової стабільності підприємства — оперативного, тактичного та стратегічного з метою виведення підприємства з кризового стану або забезпечення економічного його зростання. Як економічна категорія фінансова стабільність — це сукупність економічних відносин, що забезпечують умови збереження підприємством абсолютної або нормальної фінансової стійкості при контрольованій фінансовій рівновазі та одночасно спроможність до стійкого економічного зростання при врахуванні найбільш вагомих зовнішніх чинників. Отже, фінансова стабільність — це спроможність підприємства досягати стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості та зберігати цей стан у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами.

На сучасному етапі функціонування центральних банків основними факторами їх незалежності можна виділити: наявність чітко сформульованої пріоритетної цілі; самостійність у виборі монетарних інструментів; недопустимість фінансування державного бюджету і прямого кредитування уряду; порядок призначення та звільнення керуючого центрального банку; порядок фінансування центрального банку, який не залежить від його політики; наявність чітко сформульованих гарантій невтручання органів влади в діяльність центрального банку; стабільність нормативної бази, яка визначає статус центрального банку. На сьогодні в економічній теорії виділяють кілька видів незалежності центральних банків: незалежність у визначенні основних цілей монетарної політики; операційна незалежність; незалежність у виборі інструментів грошово-кредитної політики.

Слід зауважити, що розробка теорій незалежності центральних банків стала результатом тривалого процесу досліджень основної проблеми макроекономічної політики — широкого розповсюдження та стійкості інфляції. Пропонуємо проаналізувати вплив ступеня незалежності центрального банку на такі макроекономічні показники, як: рівень інфляції, темпи економічного зростання, рівень дефіциту державного бюджету.

Фінансова стабільність у науковій літературі розглядається за кількома підходами. За першим підходом фінансова стабільність розглядається як здатність фінансової системи ефективно виконувати свої фінансові функції у довгостроковому періоді та в умовах невизначеності.

Так, В.В. Козюк пропонує наступне визначення: «під глобальною фінансовою стабільністю розуміємо такий розвиток фінансового сектору, який би сприяв довгостроковому зростанню глобальної економіки в цілому, забезпечив безперешкодне фінансування дефіцитів платіжних балансів із приватних джерел ..., створив рамкові умови для запобігання кризовим ситуаціям у фінансово-банківській і валютно-курсовій сферах ...» [1, с. 34—39]. На думку Ц.Г. Огонь, «... Досягнення збалансованості потреби і пропозиції на державні фінансові ресурси в процесі формування і виконання зобов'язань слугуватиме гарантією фінансової стабільності держави» [2, с. 32—41].

Більш комплексне визначення фінансової стабільності пропонує Г. Шиназі, який вважає, що система є стабільною у разі виконання нею трьох функцій:

— фінансова система сприяє ефективному міжчасовому розподілу та перерозподілу ресурсів;

— фінансові ризики на перспективу оцінюються з великою точністю, а також підвладні керуванню;

— стан фінансової системи, що дозволяє постійно абсорбувати фінансові та реальні економічні несподівані події та шоки [3, с. 26].

За другим підходом фінансова стабільність розглядається як певний стан. На думку А. Бахолдіна, збереження грошової стабільності забезпечує необхідні умови для досягнення фінансової стабільності, оскільки незмінність цінкових пропорцій і збалансування макроекономічних параметрів є важливими параметрами для стабільності економіки [4, с. 59—61].

П.В. Каллаур акцентує увагу на тому, що фінансова стабільність виступає характеристикою системи, що дозволяє їй довгостроково функціонувати не змінюючи свою структуру та зберігаючи рівновагу. Він пропонує до складу «фінансової стабільності» включати стабільність банків і небанківських фінансових посередників, фінансових ринків і платіжної інфраструктури, тобто всієї фінансової системи країни [5].

Г. Херреро та Н. Симон також пов'язують фінансову стабільність із безпосереднім функціонування банківської системи, а саме із виникненням банківських криз та слабкою зміною ціни активів [6, с. 50—59].

Т. Падо-Шіопа розглядає фінансову стабільність як комплексне поняття, як «стан, за якого фінансова система спроможна ви-

тримувати порушення, при цьому не допускаючи кумулятивних процесів, які зможуть завдати шкоду заощадженням для інвестування й обробки платежів в економіці». На нашу думку, таке визначення є неточним та неконкретним [7].

Більш комплексне визначення фінансової стабільності належить М. Футу, який посилається як на загальний стан фінансової системи, так і на опосередковані фактори, як то довіра до фінансових інститутів. На думку М. Фути, фінансова стабільність — це стан, при якому:

- існує монетарна стабільність;
- близький до природного рівень зайнятості населення;
- довіра до діяльності більшості фінансових інститутів та ринків; [8, с. 122].

За іншим підходом, фінансову стабільність пропонується розглядати як відсутність нестабільності. Наприклад, Е. Крокет вважає, що фінансова нестабільність — це ситуація, в якій функціонування економіки погіршується під впливом коливань цін на фінансові активи або неспроможністю фінансових інститутів виконувати свої обов'язки, а фінансову стабільність він визначає як відсутність даної ситуації [9].

Основними ознаками стабільності фінансової системи є наступні:

- ◆ наявність впорядкованості функціонування і розвитку елементів фінансової системи;
- ◆ наявність зворотного зв'язку між окремими елементами, як один з одним, так і фінансовою системою в цілому;
- ◆ наявність фінансових інструментів державного регулювання;
- ◆ наявність якісного нормативно-правового та інформаційного забезпечення;
- ◆ керованість, як фінансової системи в цілому, так і окремих її елементів;
- ◆ наявність саморегулюючих властивостей фінансової системи;
- ◆ спроможність фінансової системи протидіяти збуренням та повертатись в положення рівноваги у разі відхилень;
- ◆ спроможність фінансової системи зберігати параметри у чітко визначених межах протягом тривалого часу [10, с. 52—61].

С. Будаговська, О. Кілієвич пропонують визначати макроекономічну стабільність як складну комбінацію внутрішньо- та зовнішньоорієнтованих заходів, які, відбиваючи діалектику частини й цілого, визначають сутнісні особливості ендогенних соціально-

політичних і економічних акцій у конкретний момент розвитку економічної системи на інноваційних засадах [11].

На думку О.О. Беляєва, макроекономічна стабільність є складнішим явищем, необхідними умовами настання якого є:

- економічне зростання, яке забезпечується через підвищення ефективності виробництва із застосуванням досягнень науки і техніки;

- повна зайнятість — забезпечення робочими місцями усіх, хто бажає і здатний працювати;

- стабільний рівень цін, оскільки зростання рівня цін ускладнює господарські зв'язки економічних суб'єктів, знижує реальні доходи населення і знецінює заощадження;

- досягнення рівноваги у зовнішньоекономічних зв'язках, що відповідно відображається у стабільному курсі національної валюти та активному сальдо платіжного балансу [12, с. 287].

Узагальнюючи зазначене, для визначення макроекономічної стабільності доцільно використати інтегрований підхід, який поєднує досягнення фінансової стабільності поряд із піднесення виробництва. Макроекономічну фінансову стабільність слід розглядати як такий стан економіки, який склався під впливом комплексу взаємообумовлених і взаємопов'язаних чинників: економічних, політико-правових, демографічних, науково-технічних, природних, поведінкових, і характеризується тривалою стійкістю макроекономічної ситуації (системи) загалом та окремих макроекономічних показників. Оптимальним варіантом забезпечення макроекономічної фінансової стабільності є використання методів фінансової стабілізації, стимулювання виробництва, проведення структурних змін та інституціональних перетворень.

Підводячи підсумок, фінансова стабільність країни передбачає рівноваженість обох складових. Недоцільно досягати економічного зростання за рахунок виснаження фінансової системи, оскільки це рано чи пізно спричинить кризу. Але недоречно і на межі можливого підтримувати фінансову стабільність, якщо це або негативно відображається на економіці, або не дає позитивних результатів.

Таким чином, у статті проведено дослідження сутності та особливостей стабільності фінансової системи та визначено, що необхідними умовами для її досягнення є встановлення макроекономічної та мікроекономічної фінансової стабільності держави, між якими існує тісний взаємозв'язок. Тому проведені дослідження представляють як науковий, так і практичний інтерес.

Для успішної реалізації монетарного режиму необхідною умовою є незалежність центрального банку, чітка та комплексна система комунікацій центрального банку з усіма макроекономічними агентами, функціонування досконалої системи економічного аналізу та прогнозування, прозорість діяльності центрального банку.

Що стосується перспектив подальших досліджень у даному напрямі, то вони полягають передусім у оцінці стабільності фінансової системи держави та прогнозуванні її стану на наступні 5—10 років.

Бібліографічний список

1. *Козюк В.* Монетарні аспекти розвитку поглядів на проблему забезпечення глобальної фінансової стабільності. В.В. Козюк // Вісник НБУ. — 2007. — №4 (134). — С. 34—39.

2. *Огонь Ц.* Домінанти фінансової стабільності в розвитку зобов'язань держави / Ц.Г. Огонь // Фінанси України. — 2008. — № 5. — С. 32—41.

3. *Шинази Г.* Сохранение финансовой стабильности. Г. Шинази. — Вашингтон: Международный валютный фонд, 2005. — 26 с.

4. *Бахолдин А.* Финансовая стабильность, денежно-кредитная политика и банковские риски / А.А. Бахолдин // Финансы и кредит. — 2007. — № 5 (245). — С. 59—61.

5. *Каллаур П.* Формирование системы мониторинга и оценки финансовой стабильности Республики Беларусь / П.В. Каллаур // Банкаускій веснік. — 2008. — №6. — С. 4—8.

6. *Хереро Г.* Иностранные банки и финансовая стабильность в новой Европе / Г. Хереро, Н. Симон // Банки та банківські системи. — 2006. — № 1. — С. 50—59.

7. *Padoa-Schioppa T.* Central banks and financial stability: exploring a land in between: Paper presented at the Second ECB Central Banking Conference «The transformation of European financial system»/ T. Padoa-Schioppa — Frankfurt on Main. — October, 2002.

8. *Foot M.* What is financial stability and how do we get it?/ M. Foot // Speech on Meeting of the Financial Services Authority and ACI (UK). — 2007. — 122 p.

9. *Crockett A.* The Theory and Practice of Financial Stability [Електронний ресурс] / A. Crockett // GEI Newsletter Issue. Global Economic Institutions. 1997. — Режим доступу: <http://www.cepr.org/gei/6rep2.htm>

10. *Варваренко Г.* До питання визначення поняття «фінансова стабільність»/ Г.О. Варваренко, В.В. Сінельник // Збірник наукових праць

Національного університету державної податкової служби України. — № 1. — 2009. — С. 52—61.

11. Макроекономічна нестабільність і безробіття [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/56/2251.html>

12. *Беляєв О.* Економічна політика: Навч. посіб. / О. О. Беляєв, А. С. Бебело, М. І. Диба. — К. : КНЕУ, 2004. — 287 с.

Стаття надійшла до редакції 15 січня 2013 р.

УДК 368.81

В. М. Фурман, д.е.н.,
професор кафедри фінансів та кредиту,
ДВНЗ «Міжгалузева академія управління»,

КОМПЛЕКСНЕ БАНКІВСЬКЕ СТРАХУВАННЯ

АННОТАЦІЯ. У статті висвітлено особливості комплексного страхування банками своїх ризиків. Проаналізовано основні види, умови такого страхування та процес їхньої організації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: банки, банківські операції, комплексне банківське страхування, сюрвей.

АННОТАЦИЯ. В статье освещены особенности комплексного страхования банками своих рисков. Проанализированы основные виды, условия такого страхования и процесс их организации.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: банки, банковские операции, комплексное банковское страхование, сюрвей.

ABSTRACT. The particularities of banks' complex insurance of their risks are considered in this article. The basic types, the terms of such insurance and the process of their organization are analyzed here.

KEYWORDS: bank, banking, integrated bancassurance, survey.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українські банки воліють страхувати в основному майнові ризики: будівлі, автомобілі, банкомати, грошову масу та інші товарно-матеріальні цінності. У той же час шахрайство як із боку клієнтів, так і з боку персоналу може спричинити куди більш серйозні наслідки для банків. Слідуючи міжнародній практиці, вітчизняні банки поступово починають проявляти інтерес до комплексного